

CÔ CÂM ĐÃ NÓI

(Truyện kể của một nữ đồng chí)

Mùa đông năm 1931. Vào khoảng cuối năm, đường biểu đồ của "phong trào" cho thấy rõ là tụt xuống dần dần, một cách tuyệt vọng, bi thảm. Các tổ chức địa phương lần lượt tan rã. Phần lớn các người lãnh đạo bị bắt, bị đi đày, bị xử tử. Nhiều đồng chí thoát ly đã quay về, trở nên ngoan ngoãn, nhún nhục, ăn năn một cách hèn nhát. Một vài người quay lưng lại với sự nghiệp xa xưa kia họ đã bảo vệ một cách nhiệt thành. Thỉnh thoảng một tên phản bội lại làm mọi người chú ý đến hắn bằng một bản cung khai đồ sộ trong đó hắn từ bỏ niềm tin của hắn, tố giác các bạn cũ của hắn, nài xin tự do và tính mạng của hắn, lấy tính mạng và tự do của hàng trăm người khác để trả giá.

Sự phản bội của một trong những tên khốn nạn đó chứng minh cho, lời nói ghê rợn này: "Nơi đâu nó đã bước qua, nơi ấy chủ nghĩa Cộng sản sẽ không bao giờ mọc lại được nữa".

Một hôm, một tên Giám binh khố xanh đã ném vào mặt chúng tôi lời thách thức kiêu ngạo như sau: "Năm 1914, chúng ta đã trị cả bọn Đức. Hướng hồ là một nhúm Cộng sản chúng mày!...".

Tóm lại, cách mạng đang lụn bại. Cách mạng chỉ còn là một ý nghĩ, một kỷ niệm về một vài người, một cơn ác mộng đối với nhiều người.

*
* *

Con Cầm - bọn cai ngục đã gọi chị bằng biệt hiệu đó.

Nhưng giữa tù với nhau, chúng tôi gọi chị là chị Bắc, tức là đồng chí người Bắc Kỳ, vì ở chị, cái gì cũng biểu lộ một vẻ thanh nhã đặc biệt của miền Bắc: vẻ mặt, điệu bộ, cách ăn mặc.

Có điều chị chẳng nói gì cả. Và bọn cai ngục chỉ còn cách gọi chị là Con Cầm.

Chị đến vào một chiều tháng Chạp. Nhà chức trách đã trao chị cho viên cai "xếp" của nhà tù, và người ta đã dặn dò viên cai "xếp" rất kỹ trước khi ra về. Điều đó khiến mọi người phỏng đoán đây hẳn phải là một "con mồi cỡ lớn".

Chị là ai? Chị có thể là ai được nhỉ? Cuối cùng, chúng nhốt chị cùng với chúng tôi. Sự tiếp đón nồng nhiệt của chúng tôi đối với chị cũng lớn bằng lòng xúc động và sự tò mò của phụ nữ chúng tôi. Nhưng... thật là ngạc nhiên!... Thật là thất vọng!... Vì lúc này đây chị vừa thốt ra một tràng những tiếng hậm hực không ai hiểu nổi, kèm theo động tác đưa đẩy cứng đờ, kỳ khôi của hai hàm răng, đặc biệt ở những người mất khả năng lạnh mạnh nói ra lời. Cả phòng cố nín cười:

- Quái thật! Một người câm à?

*
* *

- Cậu phải đề phòng đấy - chị P. bảo tôi -, cậu tưởng chị ta câm thật đấy à? Này mình bảo cho mà biết, năm ngoái mình sống với chị em nông dân ở P.L., làm bí thư chi bộ. Một hôm, Trung ương cử một chị đại biểu về, một "đồng chí tốt". Cũng khuôn mặt tròn và đầy đặn "không chịu bất nạng", như chị ấy nói; nhưng chị ấy chẳng câm tý nào đâu. Nói cứ như thánh phán ấy. Này, cậu có để ý thấy vết sẹo ở thái dương bên phải mà chị cầm tìm cách kéo mái tóc xuống để che đi không?

Thế vết sẹo ấy là thế nào?

- Vết sẹo ấy, mình đã để ý thấy chị đại biểu của Trung ương cũng có. Nói riêng với cậu thôi, tớ đánh cuộc là chị ấy không câm đâu...

Chị P. nói đúng.

Chẳng bao lâu, nhà tù đồn đại những chuyện ly kỳ về nỗi cực khổ của chị Cầm, bây giờ đối với chúng tôi, chị ấy đã trở thành "Chị Bắc".

Mỗi ngày hai lần, suốt hai tháng trời, bọn nhân viên mặc quần áo kaki cứ sáng và chiều lại đến tìm chị ở phòng số 1: "Lên Sở!".

"Lên Sở", tức là đến Sở Mật thám.

Rồi cứ buổi trưa và buổi chiều, chúng lại đưa chị về, bị đánh đập toi tả, người ê ẩm, mặt dấm dỏ, tím bầm.

Nhưng chị Cầm đã không nói.

Người ta nói rằng "bọn" mật thám đã dùng hết mọi cách tàn khốc nhất, dã man nhất.

Nhưng chị Cầm vẫn không nói.

Có lần tên cai ngục trông coi phòng chúng tôi, một tên nghiện thuốc phiện luôn luôn tự cho mình là cai ngục loại trên, vì nó biết đọc chữ Hán, từ phòng chúng tôi đi ra, vừa lắc đầu vừa lẩm bầm một mình:

"Mình cứ tưởng anh hùng xương đồng da sắt là chuyện hoang đường. ấy thế mà có đấy! Chính người đàn bà này!"

*
* *

Mười giờ tối. Sau bữa ăn, chị Cầm, hấp hối từ mấy ngày nay, bỗng yêu cầu chúng tôi đỡ chị dậy để chị nhìn ra sân một lát. Chị còn nói thêm, chị cũng muốn nói vài lời với mọi người. Hay lắm! Chúng tôi đã đợi mãi từ bao tháng nay!

Lập tức, "chị Bắc" được chúng tôi công kênh lên vai, bốn cánh tay đỡ chị nâng lên ngang khung cửa sổ. Vừa lúc ấy, cô C. bé nhỏ, cũng trở tài leo lên bên cạnh chị:

"Này, các bạn — cô gọi các tù đang tụ tập ngoài sân -, chị Bắc không còn căm nữa. Chị ấy có vài lời muốn nói với các bạn!"

Cần phải thấy những lời đó đã có tác động kỳ diệu như thế nào đối với đám đông tù nhân. Người ta đặt cái bát gỗ dùng để uống nước chè tươi xuống. Các cái tấm dùng cả lại, dính chặt vào môi. Những người đang hút thuốc lá vội vứt mẩu thuốc lá đi. Những người đang trò chuyện cũng ngừng bông đùa. Cụ Quế, người ăn tám khẩu phần, nuốt vội miếng cuối cùng, giấu cái rá cơm ăn dở vào gốc cây, rồi đứng đó, phùng má, vừa nhai vừa nghe. Như một đám đông tín đồ chờ ban phúc lành, tất cả những người đó quay cả về phía phòng số 1... Dưới mái nhà đầu hồi, bấy chim sẻ cũng im tiếng và sau đám lá lưa thưa của những cây khế, đêm tối như ngập ngừng... Tít trên cao, trên bầu trời mờ đục vẫn còn bàng lảng một ánh sáng mong manh, nhợt nhạt, ánh sáng cuối cùng của một ngày đang tàn...

Ôi! Tôi sẽ không bao giờ quên được giọng nói vừa dịu dàng lại vừa kiên quyết ấy, tựa hồ như vọng lên từ thế giới xa xôi bên kia, giọng nói tưởng chừng như nghe thấy ở tận cùng của cuộc đời, vào giây phút tối hậu khi cái thực hòa vào cái hư, khi sự sống trở thành mơ hồ, đang biến thành số không và tiến sát tới cái vô định âm u và lạnh ngắt của hư vô.

*
* *

Chị nói:

"Các đồng chí, chỉ vài giờ nữa, tôi sẽ không còn sống trên cõi đời này nữa.

Chẳng bao lâu nữa Thần Chết sẽ đem tôi đi, - có lẽ là đêm nay thôi.

Tôi cảm thấy vậy, nhưng không hề run sợ. Vì Cách mạng sẽ sống. Cách mạng sẽ tiếp tục với các đồng chí, với những người đến sau này.

Các đồng chí hỏi tôi có nguyện vọng gì không ư? Vâng, tôi có nguyện vọng này, nguyện vọng tha thiết nhất, nguyện vọng duy nhất, là mong sao Cách mạng vẫn tiếp tục.

Các đồng chí, tôi sẽ nói với các đồng chí những lời khích lệ, chỉ nói những lời khích lệ thôi...

Hãy tiến lên, tiến lên nữa, tiến lên mãi cho đến ngày thắng lợi, - thế đấy!

Kẻ thù tưởng đã tiêu diệt được Cách mạng.

Hỡi các đồng chí, hãy chứng tỏ cho chúng thấy là không phải như vậy!

Rằng khủng bố, phản bội sẽ không ngăn cản được Cách mạng.

Vì các đồng chí, các anh chị em sẽ tiếp tục Cách mạng.

Vì cùng với các đồng chí, vô sản các nước sẽ đấu tranh.

Hỡi các đồng chí, tôi chết và hô rằng: "Cách mạng muôn năm!".

Chị hô không trọn câu...

Chị gục xuống giữa lúc cố gắng quá sức mình.

Tuy nhiên, trong lúc chị Cầm ngã xuống và bật tiếng thì từ khắp sân vang lên lời hưởng ứng; tiếng nói vừa dứt sau những bức tường lạnh lẽo của phòng 1, một tiếng hô đồng thanh do tất cả các tiếng hô gộp lại:

"Cách mạng muôn năm!"

Như một bản đồng ca.

Rồi trong giây lát, tiếng hô lan đi khắp các phòng, vang lên từ các "xà lim", dội vào các ngục tối, làm rung chuyển các lô cốt. Tiếng hô vang lên, kéo dài, do cả tù chính trị lẫn tù thường phạm cùng thét lên, đoàn kết với nhau vào giây phút thiêng liêng này!

"Cách mạng muôn năm!"

Trong khi đó, bọn cai ngục đáng thương mặc các kiểu chế phục khác nhau - như những thủy thủ mất phương hướng - đứng sững ra đó, mồm há hốc, đờn tai ghi nhận tác động lời nói của chị Cầm:

"Cách mạng muôn năm"

Tưởng đâu như Cách mạng đã thắng lợi rồi.

*
* *

Và đêm đó, trong lúc chúng tôi, nước mắt giàn giụa, thức cạnh thi hài người đồng chí đã vĩnh viễn im tiếng thì ở cửa phòng số 1, gã cai ngục có học thức và nghiện thuốc phiện cũng thức.

Giữa hai điều thuốc phiện, trong lúc nạo tẩu và vê điều thuốc cháy xèo xèo trên tẩu, gã tâm sự với người nằm cùng chiếu:

- Trong một cuốn sách rất cổ có nói rằng thời Tam Hoàng Ngũ Đế (đối với gã, đó là cùng một thời kỳ), đạo Thánh Hiền làm người mù sáng mắt ra, người câm nói được, kẻ liệt đi lại được và người chết sống lại! Tớ bảo thật cậu biết, chuyện thần kỳ ấy vừa mới diễn ra ngay trước mắt cậu, với chủ nghĩa Cộng sản đấy!

Ngày hôm ấy, chị Bắc "câm" đã nói.

6-1939

Thiết Hán

**Báo Tiếng nói của chúng ta (Notre voix)
số 23, 23-6-1939. Bản dịch của Ngô Vĩnh Viễn.**